

PATĒRĒTĀJU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS CENTRS

25.01.2019.

Nr. 2

*Vadlīnijas taisnīga patērētāja kreditēšanas līguma
sastādīšanai**

RĪGA

*Šis dokuments nav oficiāla tiesību normu interpretācija, bet ir Patērētāju tiesību aizsardzības centra kā uzraudzības iestādes viedoklis par tiesību normu interpretāciju.

Saturs

II. NORMATĪVIE AKTI UN VADLĪNIJU PIEMĒROŠANAS APJOMS, SUBJEKTI	5
III. PATĒRĒTĀJA KREDITĒŠANAS LĪGUMA JĒDZIENS NORMATĪVAJOS AKTOS	5
IV. PATĒRĒTĀJA INFORMĒŠANA.....	6
3.6. Netaisnīga līguma noteikuma jēdziens un sekas	9
V. BIEŽĀK SASTOPAMIE NETAISNĪGIE LĪGUMA NOTEIKUMI UN KĻŪDAS PATĒRĒTĀJA KREDITĒŠANAS LĪGUMOS	9
4.1. Līguma noteikumi, kas paredz kredīta devēja tiesības prasīt no patērētāja neproporcionāli lielu līgumsodu vai citu kompensāciju par līgumsaistību neizpildi	9
4.3. Līguma noteikumi, kuri paredz kredīta devējam pārāk plašas un/vai nepamatotas tiesības vienpusēji atkāpties no līguma	11
4.4. Vienpusēja līguma noteikumu grozīšana	13
4.5. Tirgus risku nepamatota pārlikšana uz patērētāju	13
4.6. Patērētāja tiesību vērsties tiesā ierobežojumi	14
4.8. Netaisnīgi noteikumi galvojuma līgumos.....	16
4.9. Cita veida netaisnīgi līguma noteikumi.....	17

IEVADS

Patērētāja kreditēšanas līguma satura jautājums ir aktuāls, ņemot vērā Latvijas ekonomiskās situācijas izmaiņas, kā arī izmaiņas normatīvajos aktos Civillikumā un Patērētāju tiesību aizsardzības likumā (turpmāk – PTAL) un aktuālo tiesu praksi. Pieļautie pārkāpumi un to sekas gan attiecībā uz kredīta devēju, gan arī uz patērētāju norāda uz nepieciešamību detalizēti izskaidrot normatīvo aktu prasības, kas palīdzētu patērētāja kreditēšanas līguma izstrādes, noformēšanas un piemērošanas procesā iesaistītajām personām ievērot to prasības. Līdz ar to Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (turpmāk – PTAC) ir izstrādājis šīs vadlīnijas, lai palīdzētu patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanas procesā iesaistītajām personām sastādīt patērētājiem piedāvātos līgumus, ievērojot patērētāju tiesību aizsardzību reglamentējošo normatīvo aktu prasības attiecībā uz taisnīga līguma sastādīšanu. Vadlīnijas izstrādātas, lai rosinātu patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējus nepieciešamības gadījumā pārstrādāt patērētājiem piedāvātos līguma projektus atbilstoši normatīvo aktu prasībām, kā arī nepiemērot attiecībā pret patērētājiem jau līgumā iekļautos netaisnīgos līguma noteikumus.

Vadlīnijas attiecas uz patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem un citām personām, kas iesaistītas patērētāju kreditēšanas līgumu sastādīšanā un noteikumu piemērošanā (kredīta devējs).

Vadlīniju mērķis ir nodrošināt, ka patērētāja kreditēšanas līgumos tiktu iekļauti skaidri un taisnīgi līguma noteikumi.

Šīs vadlīnijas attiecas uz taisnīga līguma noformēšanu, sīkāk neanalizējot Ministru kabineta 2016.gada 25.oktobra noteikumos Nr.691 “Noteikumi par patērētāja kreditēšanu” (turpmāk - Noteikumi Nr.691) ietvertās prasības attiecībā uz patērētāja kreditēšanas līgumā ietveramo informāciju.

Papildus šīm Vadlīnijām izmantojamas PTAC 2018.gada 24.aprīlī apstiprinātās vadlīnijas Nr.3 [“Vadlīnijas par nokavējuma procentu un līgumsoda piemērošanu ar patērētājiem noslēgtajos līgumos”](#).

I.VISPĀRĒJIE PRINCIPI

- PTAL noteiktais regulējums attiecas tikai uz tādiem līgumiem, kas tiek noslēgti ar patērētāju, t.i., fizisku personu, kas izsaka vēlēšanos iegādāties, iegādājas vai varētu iegādāties vai izmantot preci vai pakalpojumu nolūkam, kurš nav saistīts ar tās saimniecisko vai profesionālo darbību.
- Saskaņā ar PTAL 6.panta otro daļu pakalpojuma sniedzēja pienākums ir līguma noteikumus formulēt vienkāršā un saprotamā valodā.
- Patērētājam sniegtajai informācijai pirms līguma noslēgšanas ir jābūt: skaidrai, saprotamai un vispusīgai.
- Netaisnīguma izvērtējumam ir pakļauti pušu savstarpēji neapspriesti līguma noteikumi.
- Līguma noteikums vienmēr ir uzskatāms par savstarpēji neapspriestu, ja līgums sastādīts iepriekš un patērētājam līdz ar to nav bijis iespējams ietekmēt attiecīgā līguma noteikumus.
- Netaisnīgu līguma noteikumu regulējums neattiecas uz noteikumiem, kas definē līguma priekšmetu un cenu, vai atbildības atbilstību precei vai pakalpojumam, ja tie ir formulēti vienkāršā un saprotamā valodā.
- Patērētājam, slēdzot kreditēšanas līgumu, jābūt informētam par nelabvēlīgajām sekām, kādas var iestāties, ja viņš savas saistības neizpildīs vai arī izpildīs nepienācīgi.

II. NORMATĪVIE AKTI UN VADLĪNIJU PIEMĒROŠANAS APJOMS, SUBJEKTI

1.1. Patērētāja kreditēšanas līgumu noformēšanas prasības patlaban Latvijā reglamentē šādi normatīvie akti:

- PTAL (īpaši 5., 6., 8., 8.¹, 12.¹ 31.pantu noteikumi);
- Noteikumi Nr.691.

1.2. PTAL un Noteikumi Nr.691 Latvijā ievieš Padomes 1993.gada 5.aprīļa direktīvas 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (turpmāk - Netaisnīgu līguma noteikumu direktīva), Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 23.aprīļa direktīvas 2008/48/EEK par patēriņa kredītlīgumiem ar ko atceļ Direktīvu 87/102/EEK (turpmāk – Patēriņa kredīta direktīva), un Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 4.februāra Direktīvas 2014/17/ES par patērētāju kredītlīgumiem saistībā ar mājokļa nekustamo īpašumu un ar ko groza Direktīvas 2008/48/EK un 2013/36/ES un Regulu (ES) Nr.1093/201 (turpmāk – Hipotekārās kreditēšanas direktīva) prasības.

1.3. Uz līgumiem, kas noslēgti pirms Noteikumu Nr.691 spēkā stāšanās, attiecas 2010.gada 28.decembra noteikumi Nr.1219 „Noteikumi par patērētāja kreditēšanu” (turpmāk – Noteikumi Nr.1219) prasības.

III. PATĒRĒTĀJA KREDITĒŠANAS LĪGUMA JĒDZIENS NORMATĪVAJOS AKTOS

2.1. Atbilstoši PTAL 8.panta pirmās daļas noteikumiem saskaņā ar patērētāja kreditēšanas līgumu persona, kas nodarbojas ar patērētāja kreditēšanu, piešķir vai apsola piešķirt patērētājam kredītu, tai skaitā kredītu nekustamā īpašuma iegādei. Kredīts noformējams kā atlikts maksājums, aizdevums vai cita finansiāla vienošanās.

2.2. PTAL izpratnē patērētāju kreditēšanas līguma definīcija attiecas uz plašāku civiltiesisko līgumu loku salīdzinājumā ar Civillikumā noteikto regulējumu par aizdevuma līgumu, jo patērētāja kredīts var tikt noformēts arī kā atlikts maksājums vai cita finansiāla vienošanās.

No patērētāja kreditēšanas līguma definīcijas neizriet, ka par obligātu pazīmi patērētāja kreditēšanas līgumam uzskatāma tieša naudas līdzekļu izsniegšana patērētājam - ar patērētāja kreditēšanas līguma PTAL 8.panta pirmās daļas izpratnē palīdzību patērētājam tiek nodrošināta iespēja iegūt savā īpašumā izvēlēto preci, neveicot par to samaksu uzreiz, bet gan ilgākā laika periodā, savukārt kredīta devējs (finansētājs) konkrētā darījuma rezultātā iegulda savus naudas līdzekļus, peļņu gūstot no procentiem vai cita veida maksājumiem. Piemēram, finanšu līzinga līguma darījums, kur naudas summa praksē bieži nemaz patērētājam netiek pārskaitīta, bet tā saskaņā ar noslēgtu sadarbības vai cita veida līgumu tiek pārskaitīta tieši pārdevējam vai pakalpojuma sniedzējam, no kura patērētājs preci vēlas iegādāties.

2.3. Noteiktais regulējums attiecas tikai uz tādiem līgumiem, kas tiek noslēgti ar patērētāju, t.i., fizisku personu, kas izsaka vēlēšanos iegādāties, iegādājas vai varētu iegādāties vai izmantot preci vai pakalpojumu nolūkam, kurš nav saistīts ar tās saimniecisko vai profesionālo darbību (PTAL 1.panta 3.punkts). Izvērtējot, vai konkrētais līgums noslēgts ar patērētāju, jāņem vērā attiecīgā kredīta izmantošanas nolūks – vai tas tiks izmantots patērētāja vai, piemēram, viņa ģimenes locekļu privātajām vajadzībām vai arī patērētāja saimnieciskajai darbībai, jo “(...) grupas apzīmējums

„patērētāji” norāda, ka aptvertas ir tikai tās aktivitātes, kas attiecas uz plašu patēriņu, bet nevis tās, kas ir profesionālās vai saimnieciskās darbības ietvaros”.¹

2.5. Nosakot to, vai attiecīgajā līgumā konkrētā fiziskā persona darbojusies ārpus saimnieciskās vai profesionālās darbības būtu jānoskaidro, kādām no šīm vajadzībām preces vai pakalpojums pārsvarā ir paredzēts.² Tādējādi, ja patērētājs norāda, ka, piemēram, 40% no saņemtā kredīta izmantos savai saimnieciskajai darbībai, bet – 60% privātajām vajadzībām, uzskatāms, ka attiecībā uz konkrēto līgumu būs piemērojams patērētāju tiesību regulējums. Savukārt gadījumos, kad no līguma nav izsecināms kredīta izmantošanas mērķis, būtu jāpieņem, ka līgums pieder privātā patēriņa sfērai, ja vien no personas izturēšanās vai citiem līguma noslēgšanas apstākļiem nav skaidri redzams, ka prece vai pakalpojums domāti saimnieciskajai vai profesionālajai darbībai.³

IV. PATĒRĒTĀJA INFORMĒŠANA

3.1. Patērētāja informēšanas pienākums ir cieši saistīts ar caurspīdīguma principa ievērošanu patērētāja kreditēšanas līgumā. Lai patērētājs izvēlētos tieši sev visatbilstošāko kreditēšanas pakalpojumu, kas tādējādi samazina arī kredīta devēja kredītrisku, kredīta devējam īpaša rūpība jāvelta patērētāja informēšanai pirms līguma noslēgšanas.

3.2. Skaidras informācijas sniegšana ir svarīgākais elements, arī realizējot atbildīgas aizdošanas un aizņemšanās principu. Tādējādi patērētāja kā aizņēmēja rīcībā ir jābūt pieejamai visai nepieciešamajai informācijai, lai viņš pieņemtu uz informāciju balstītu lēmumu, kurš no piedāvātajiem kredīta produktiem ir piemērotāks tieši viņam.

Pirmslīguma informācija patērētājam sniedzama:

1) izmantojot kredīta standartinformācijas veidlapu

Noteikumu Nr.691 IV nodaļa izvirza prasības informācijas apjomam, kas sniedzama patērētājam pirms kreditēšanas līguma noslēgšanas. Proti, saskaņā ar Noteikumu 20.punktu pirms patērētājs ir uzņēmis kreditēšanas līguma saistības vai piekritis piedāvājumam, kredīta devējs vai kredīta starpnieks, balstoties uz kredīta devēja piedāvātajiem kredīta noteikumiem un nosacījumiem un uz patērētāja vēlmēm un sniegtajām ziņām, ja patērētājs ir tādas sniedzis, savlaicīgi un bez maksas nodrošina patērētāju ar informāciju, kas nepieciešama, lai salīdzinātu dažādus piedāvājumus un pieņemtu uz informāciju balstītu lēmumu par kreditēšanas līguma noslēgšanu.

Tāpat šo Noteikumu V un VI nodaļas paredz specifiskas prasības pirmslīguma informācijai tādiem kreditēšanas veidiem kā: a) kredītam, kura atmaksa nodrošināta ar nekustamo īpašumu vai kura mērķis ir iegūt vai saglabāt tiesības uz nekustamo īpašumu; b) pārsnieguma kredītam, biedru labuma organizāciju noslēgtam kreditēšanas līguma un kreditēšanas līgumam sākotnējā kreditēšanas līguma saistību izpildei.

Informācijai, kas sniedzama patērētājam pirms kreditēšanas līguma noslēgšanas, ar Noteikumu Nr.691 2. un 3.pielikumu ir noteikta veidlapas forma, kurā ietverama uz piedāvāto kreditēšanas veidu

¹Zadraks G. Direktīvas 93/13/EEK par netaisnīgiem līguma noteikumiem patērētāju līgumos nepieciešamā reforma. *Likums un Tiesības*, 2005. Nr.4.

²Balodis K. Ievads Civiltiesībās. Zvaigzne ABC, 2007, 47.lpp.

³Turpat.

attiecināmā informācija. Informācija sniedzama vienkāršā valodā, izvairoties no pārmērīgas terminu un sarežģītu frāžu lietošanas.

2) Papildus paskaidrojumi

Lai patērētājs spētu pieņemt uz patiesu un pilnīgu informāciju balstītu lēmumu kredītēšanas līguma noslēgšanai, kredīta devējam saprotamā un vienkāršā veidā ir jāspēj izskaidrot patērētājam piedāvātā pakalpojuma būtība un neskaidri jautājumi, kas skar gan vispārējos līguma noteikumus, gan specifiskus konkrētajam kredītēšanas līguma veidam piemērojamus noteikumus. Šādu informāciju var sniegt gan klātienē, gan izmantojot distances saziņas līdzekļus.

3) Patērētāju kredītēšanas reklāma

Patērētāju kredītēšanas reklāma ir viens no veidiem kā patērētājs iegūst informāciju par kredītēšanas pakalpojumu. Līdz ar to tam kā vienam no informācijas iegūšanas veidiem noteiktas stingras prasības.

Noteikumu Nr.691 13. 14.punkts nosaka prasības patērētāja kredītēšanas reklāmas saturam, kā arī prasības reklāmā iekļaujamās skaitliskās informācijas apjomam. Pienākums ietvert reprezentatīvu piemēru attiecināms uz tādu reklāmu, kurā tiek piedāvāta iespēja kreditēt patērētāju un tiek norādīta aizņēmuma likme vai cita skaitliska informācija par kredīta izmaksām.

Vienlaikus jāņem vērā [PTAC 2013.gada 3.septembrī apstiprinātajās vadlīnijās Nr.8 "Godīgas komercprakses īstenošanai patērētāju kredītēšanas jomā"](#).

3.5. Neskaidra līguma noteikuma jēdziens un sekas, slēpti līguma noteikumi

3.5.1. Saskaņā ar PTAL 6.panta otro daļu pakalpojuma sniedzēja pienākums ir līguma noteikumus formulēt vienkāršā un saprotamā valodā.

3.5.2. Saskaņā ar PTAL 6.panta 2¹ daļu neskaidri un neprecīzi rakstveida līguma noteikumi tiek tulkoti par labu patērētājam.

Caurspīdīguma/ pārskatāmības princips nozīmē to, ka līgumam jābūt sastādītam saprotamam, ar pietiekoši skaidriem un precīziem noteikumiem, salasāmam, pārskatāmam un bez "slēptiem" līguma noteikumiem.

3.5.3. Eiropas Savienības tiesa skaidrojusi, ka "prasība par līguma noteikumu pārskatāmību nedrīkst attiekties tikai uz to saprotamību no formālā un gramatiskā viedokļa. Patērētājs salīdzinājumā ar pārdevēju vai piegādātāju atrodas nelabvēlīgākā situācijā, tostarp attiecībā uz informētības līmeni, tāpēc šī pārskatāmības prasība ir jāinterpretē plaši, ņemot vērā nelabvēlīgāko situāciju, kādā patērētājs salīdzinājumā ar pārdevēju vai piegādātāju atrodas attiecībā uz informētības līmeni, tam var būt grūti pareizi izvērtēt atsevišķu līguma noteikumu izraisītās sekas, lai gan no lingvistiskā viedokļa šie noteikumi ir skaidri."⁴

3.5.4. Ieteikumi, kā sagatavot līgumu, kura teksts patērētājam būtu skaidrs:

- līgums jāgatavo, pēc iespējas izmantojot normatīvajos aktos lietoto terminoloģiju un izvairoties no sarežģītiem terminiem (piemēram specifiski tehniski, juridiski termini), gariem skaidrojumiem, apzīmējumiem, īpaši tādiem, kuri līgumā nav izskaidroti. Kredītēšanas jomā būtu

---

⁴ Eiropas Savienības tiesas 2014.gada 30.aprīļa spriedums lietā C-26/13 *Árpád Kásler and Hajnalka Káslerné Rábai v OTP Jelzálogbank Zrt.*

jāizvairās, piemēram, no dažādu procentu likmju jēdzienu lietošanas, nepaskaidrojot to nozīmi (piemēram, mainīgās aizņēmuma (procentu) likmes fiksētā daļa);

- teikumiem līgumā vajadzētu būt īsiem, tekstam sadalītam nodaļās, lai patērētājs varētu vieglāk to uztvert;

- līguma noteikumiem jābūt izkārtotiem atbilstoši pienākumiem;

- kredīta devējam nepieciešams pievērst uzmanību tam, lai visi līguma būtiskākie noteikumi tiktu ietverti līguma sākumā jeb galvenajos noteikumos;

- kredīta devējam līguma projektā ieteicams izcelt (piemēram, treknākā drukā) nosacījumus, kas skar aizņēmuma (procentu) likmi, piemēram, aizņēmuma likmes apmēru, periodu, noteikumus, kas paredz aizņēmuma likmes pārskatīšanu (šo informāciju norādot tūlīt aiz informācijas par aizņēmuma likmi);

- līgumā skaidri jānorāda gan kredīta devēja tiesības un pienākumi, gan arī patērētāja tiesības un it īpaši pienākumi;

- līguma noteikumiem jābūt salasāmiem, jābūt pietiekoši lielam burtu izmēram, lai patērētājs tekstu varētu izlasīt;

- līguma noteikumiem ir jābūt iepriekš pieejamiem, ļaujot patērētājam ar līgumu iepazīties, nodot līguma noteikumus patērētājam;

3.5.5. Patērētāja kreditēšanas jomā līgumos jābūt iekļautām konkrētām līguma sastāvdaļām, kuru nepieciešamību nosaka Noteikumu Nr.691 VIII, IX un X nodaļa, īpaši tas attiecas uz prasībām attiecībā uz skaitliskās informācijas iekļaušanu līgumā (aizņēmuma likme, gada procentu likme, kopējā summa, kas jāatmaksā). Šai informācijai ir jābūt norādītai skaidri, saprotami, tāpat jābūt ietvertām prasībām par aizņēmuma likmes izmaiņām.

3.5.6. Saskaņā ar PTAL 6.panta trešās daļas 16.punktu par netaisnīgu uzskatāms tāds līguma noteikums, kas padara patērētājam saistošu tādu līguma noteikumu, ar kuru patērētājam nav bijusi reāla iespēja iepazīties pirms līguma noslēgšanas. Jāņem vērā, ka patērētājam jābūt pieejamam kreditēšanas pakalpojumu cenrādīm.

Visām izmaksām, kas iekļautas gada procentu likmē, kā arī citiem nozīmīgiem maksājumiem un sankcijām par līguma neizpildi jābūt iekļautiem līgumā. Nav pieļaujama situācija, ka patērētājam, piemēram, līgumsoda apmērs, ir jāskatās pakalpojumu cenrādī, līdz ar to šāda veida noteikums uzskatāms par netaisnīgu, jo pirms līguma noslēgšanas patērētājam ir jābūt iespējai reāli iepazīties ar visiem līguma noteikumiem. Pretējā gadījumā patērētājs, iespējams, nemaz nebūtu noslēdzis līgumu ar attiecīgo kredīta devēju. Par netaisnīgiem uzskatāmi tie līguma noteikumi, kas patērētājam „noslēptos noteikumus” padara saistošus. Pakalpojumu cenrādī drīkst iekļaut tādas izmaksu pozīcijas, kas nav tieši saistītas ar kredīta izmantošanu, bet ir paredzētas par papildu pakalpojumiem, proti, pakalpojumiem, kuru izmantošana atkarīga no patērētāja atsevišķi izteiktas gribas.

Šis pats princips attiecas arī uz ar konkrēto līgumu saistītajiem noteikumiem. Ja patērētājam nav bijusi iespēja ar tiem iepazīties, patērētājiem tie nevar būt saistoši.

3.6. Netaisnīga līguma noteikuma jēdziens un sekas

3.6.1. Saskaņā ar PTAL 3.panta 2.punktu patērētāju tiesības ir pārkāptas, ja nav ievērots līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības princips un līguma noteikumi ir netaisnīgi. Izvērtējot līguma noteikumu atbilstību PTAL, ir jāņem vērā PTAL 5. un 6.pantā noteiktais. PTAL 5.pants nosaka, ka līgumslēdzējam pusēm ir vienlīdzīgas tiesības, un galvenos kritērijus, kad pušu tiesiskās vienlīdzības princips nav ievērots

3.6.2. PTAL 6.panta trešās daļas noteikumi paredz to, ka līguma noteikums, kuru līgumslēdzējas puses savstarpēji nav apspriedušas, ir netaisnīgs, ja tas pretēji labticīguma prasībām rada būtisku neatbilstību līgumā noteiktajās līgumslēdzēju pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam. Atbilstoši PTAL 6.panta piektās daļas noteikumiem līguma noteikums vienmēr ir uzskatāms par savstarpēji neapspriestu, ja līgums sastādīts iepriekš un patērētājam līdz ar to nav bijis iespējams ietekmēt attiecīgā līguma noteikumus.⁵ Līdz ar to par neapspriestiem vienmēr ir uzskatāmi tipveida līgumu noteikumi. Šādos gadījumos līgumu formas ir sastādītas iepriekš un patērētājam ir iespēja tikai iepazīties ar attiecīgo līguma noteikumu.

3.6.3. Saskaņā ar PTAL 6.panta (1¹) daļu līguma noteikums, kas paredz, ka patērētājs atsakās no savām likumīgajām tiesībām, uzskatāms par netaisnīgu un nav spēkā.

3.6.4. PTAL 6.panta trešajā daļā sniegts indikatīvs netaisnīgu līguma noteikumu saraksts, kas varētu tikt atzīti pat netaisnīgiem. Par netaisnīgu var tikt atzīts jebkurš neapspriests noteikums, kurš atbilst PTAL 6.panta trešajā daļā noteiktajām pazīmēm un tas pretēji labticīguma prasībām rada būtisku neatbilstību pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājiem.

3.6.5. Netaisnīguma novērtējums nav attiecināms uz līguma noteikumiem, kas definē līguma priekšmetu un cenu, vai atlīdzības atbilstību precei vai pakalpojumam, ja tie ir formulēti vienkāršā un saprotamā valodā.⁶

V. BIEŽĀK SASTOPAMIE NETAISNĪGIE LĪGUMA NOTEIKUMI UN KĻŪDAS PATĒRĒTĀJA KREDITĒŠANAS LĪGUMOS

4.1. Līguma noteikumi, kas paredz kredīta devēja tiesības prasīt no patērētāja neproporcionāli lielu līgumsodu vai citu kompensāciju par līgumsaistību neizpildi

4.1.1. Patērētājam, slēdzot kreditēšanas līgumu, jābūt informētam par nelabvēlīgajām sekām, kādas var iestāties, ja viņš savas saistības neizpildīs vai arī izpildīs nepienācīgi. Noteikumu Nr.691 56.3.apakšpunktā noteikts, ka kreditēšanas līgumā jānorāda informācija par maksājumu neveikšanas sekām. Līgumā ir svarīgi ne tikai norādīt konkrētus, samērīgus un skaidrus gadījumus, kad piemērojams līgumsods, nokavējuma procenti vai cita veida kompensācija, bet arī paredzēt proporcionālu un ar izdarīto saistību pārkāpumu samērīgu līgumsodu vai cita veida kompensāciju.

Detalizētāk par līgumsoda un nokavējuma procentu piemērošanu ieteicams skatīt PTAC 2018.gada 24.aprīlī apstiprinātās vadlīnijas Nr.3 [“Vadlīnijas par nokavējuma procentu un līgumsoda piemērošanu ar patērētājiem noslēgtajos līgumos”](#).

⁵ <http://ptac.gov.lv/lv/content/1-guma-projekta-sast-d-ana> PTAC paudis viedokli, ka *iepriekš sastādīti tipveida līgumi nav aizliegti, ja vien tie nesatur netaisnīgus līguma noteikumus.*

⁶ PTAL 6.panta (2²) daļa

4.2. Nosacījumi skaidras un atbilstošas sankcijas iekļaušanai līgumā

4.2.1. Līgumā ir jānorāda konkrēti un precīzi gadījumi (līguma punkti un apakšpunkti), par kuru pārkāpumiem kredīta devējs ir tiesīgs piemērot līgumsodu vai cita veida kompensāciju. Ja šāds nosacījums nav ievērots, piemēram, paredzot, ka līgumsods tiks piemērots par jebkura līguma noteikuma neizpildi, tad kredīta devējam būtībā ir piešķirtas tiesības par ikvienu līguma noteikumu pārkāpumu vai arī tādu gadījumu, kad pēc kredīta devēja domām ir pārkāpts kāds līguma noteikums, piemērot patērētājam līgumsodu. Šādi līguma noteikumi, kuros nav konkrēti atrunāts, par kādiem un cik nozīmīgiem līguma saistību pārkāpumiem patērētājam varētu tikt piemērots līgumā norādītais līgumsods vai cita veida kompensācija uzskatāmi par netaisnīgiem līguma noteikumiem.

4.2.2. Uzskaitot līguma noteikumos gadījumus, kādos patērētājam varētu tikt piemērots līgumā atrunātais līgumsods, cita veida kompensācija vai patērētājam uzliktais pienākums nedrīkst paredzēt līgumsodu par darbībām, kuras patērētājs ir tiesīgs likumīgi veikt un kam nav saistības ar konkrētu līgumu.

- Neatbilstoši piemēri:

„Aizņēmējs apņemas bez Bankas rakstiskas piekrišanas nenoslēgt nekāda veida darījumus par naudas līdzekļu aizņemšanos vai aizdošanu trešajām personām”.

„Aizņēmējs apņemas bez Bankas rakstiskas piekrišanas nepieļaut un neradīt nekādus apgrūtinājumus savai kustamai un nekustamai mantai, naudas līdzekļiem un tiesībām”.

4.2.3. Nosakot līgumsoda vai kompensācijas apmēru, jāņem vērā, par kāda veida pārkāpumu tā ir noteikta, vai noteiktā sankcija ir samērīga ar pieļauto pārkāpumu.

- Ja par visiem pārkāpumiem, neatkarīgi no to nozīmīguma, tiek noteikts vienāds līgumsods, šāds līguma noteikums var tikt vērtēts kā netaisnīgs.

Neatbilstošs piemērs: *„Gadījumā, ja Aizņēmējs pārkāpj kādu no Kredīta līguma II.daļas 5.3., 5.4., 5.6., 5.11., 5.12., 5.15.punktos paredzētajiem noteikumiem vai Īpašos noteikumus, Aizdevējam ir tiesības pieprasīt un Aizņēmējam ir jāmaksā līgumsods 5 % (piecu procentu) apmērā no Kredīta summas par katru tādu pārkāpumu. Šīs tiesības izlietošana neatņem Aizdevējam Kredīta līguma II.daļas 4.2.punktā paredzētās tiesības”.* Piemērā, iekļautajā uzskaitījumā ir paredzēti pēc nozīmīguma atšķirīgi līguma noteikumi, piemēram, informācija par adreses maiņu, apdrošināšanas neveikšana u.tml.

4.2.4. Patērētāja tiesiskajam pienākumam jābūt skaidri noformulētam.

- Līguma noteikums, kurā patērētājam uzliktais tiesiskais pienākums ir nepietiekami skaidri noformulēts, ja patērētājs nevar izsecināt, kādas darbības viņam jāveic vai arī no kādām darbībām jāatturas, šāds noteikums uzskatāms par netaisnīgu. Tāpat arī par netaisnīgu uzskatāms līguma noteikums, kas par šāda noteikuma pārkāpumu uzliek patērētājam par pienākumu maksāt līgumsodu vai cita veida kompensāciju.

Neatbilstoši piemēri: *“Aizņēmējs apņemas bez Aizdevēja rakstiskas piekrišanas neveikt nekādas darbības, kuru rezultātā var pasliktināties Aizņēmēja finansiālais stāvoklis un mazināties viņa spējas atmaksāt kredītu”.*

„Aizņēmējs nepilda vai nepienācīgi pilda šajā līgumā vai kādā citā līgumslēdzēju starpā noslēgtā līgumā noteiktās Aizņēmēja saistības”.

4.3. Līguma noteikumi, kuri paredz kredīta devējam pārāk plašas un/vai nepamatotas tiesības vienpusēji atkāpties no līguma

4.3.1. Patērētājam, slēdzot kredītēšanas līgumu, jābūt informētam par nelabvēlīgajām sekām, kādas var iestāties, ja viņš savas saistības neizpildīs vai arī izpildīs nepienācīgi. Tādējādi, ietverot līgumā tiesības vienpusēji atkāpties no līguma, jābūt norādītam konkrēti kādos gadījumos (iestājoties kādiem apstākļiem, par kādiem līguma punktu pārkāpumiem), kā arī jāizvērtē, vai katrā no uzskaitītajiem gadījumiem pakalpojuma sniedzēja tiesības un līgumsaistību izpilde tiek būtiski ietekmēta un vai konkrētajā gadījumā no līguma noteikumiem neizriet, ka pakalpojuma sniedzējam ir piešķirtas pārāk plašas vai nepamatotas tiesības vienpusēji atkāpties no līguma.

Savukārt patērētājs nedrīkst būt pārlietu ierobežots un nostādīts neizdevīgā stāvoklī. Ja kreditors iekļauj līgumā noteikumus, kas tam paredz nepamatotas un pārāk plašas tiesības vienpusēji atkāpties no kredītēšanas līguma, šāds līguma noteikums vērtējams kā netaisnīgs.

- Par netaisnīgu līguma noteikumu uzskatāms tāds, kas paredz tūlītēju līguma laušanu un visa parāda pieprasīšanu gadījumā, kad mainījusies (pasliktinājusies) aizņēmēja spēja atmaksāt kredītu.

Neatbilstošs piemērs: “Aizdevējs ir tiesīgs jebkurā Līguma darbības laikā pieprasīt Aizņēmējam veikt pilnīgu Līguma maksājumu pirmstermiņa izpildi, tajā skaitā, atmaksāt Kredīta summu pilnā apmērā, par šo tiesību izmantošanu paziņojot Aizņēmējam Online Banking vismaz 30 (trīsdesmit) dienas iepriekš un norādot Aizdevēja kontu Finanšu iestādē, uz kuru pārskaitāma Aizdevējam sagatavotajā aprēķinā norādītā, no Līguma izrietošo maksājumu kopsumma.”

- Par netaisnīgu uzskatāms līguma noteikums, kas paredz kreditora tiesības vienpusēji atkāpties no kredītēšanas līguma nebūtiska, maznozīmīga līguma pārkāpuma gadījumā.

Neatbilstošs piemērs: “Aizņēmējs piekrīt tam, ka gadījumā, ja Aizņēmējs neizpilda kādu no šī līguma punktiem Aizdevējs ir tiesīgs lauzt šo līgumu nebrīdinot Aizņēmēju, kā arī bez strīdu kārtībā piedzīt no Aizņēmēja šī līguma 1.2.p, 1.4.p. atrunātos maksājumus, kā arī 4.1. atrunāto līgumsodu, kā arī apmaksāt visus Aizdevējam radušos izdevumus, proti, telefona zvani, Aizņēmēja meklēšana, juridiskie pakalpojumi, advokāta pakalpojumi u.c. izdevumi, kurus Aizņēmējs radījis Aizdevējam”.

- Par netaisnīgu uzskatāms līguma noteikums, kas atļauj kreditoram vienpusēji atkāpties no līguma, konstatējot, ka patērētājs nepilda vai nepienācīgi pilda kādā citā līgumslēdzēju starpā noslēgtā līgumā noteiktās aizņēmēja saistības, nekonkretizējot tieši, par kādu pārkāpumu kredīta devējam ir tiesības lauzt līgumu.

Neatbilstošs piemērs: “Aizdevējam ir tiesības vienpusēji izbeigt līgumu un pieprasīt aizdevuma un pārējo maksājumu grafikā noteikto maksājumu pirmstermiņa atmaksu pilnā apmērā, pirms tam rakstiski brīdinot Aizņēmēju, gadījumos, ja Aizņēmējs (..) 9.1.3. nepilda līguma saistības (..)”.

4.3.2. Saskaņā ar PTAL 8.¹ pantu kredīta devējam ir tiesības vienpusēji atkāpties no kredītēšanas līguma, kura atmaksa nodrošināta ar nekustamā īpašuma hipotēku vai kura mērķis ir iegūt vai saglabāt tiesības uz nekustamo īpašumu, ja patērētājs ir pieļāvis būtisku līguma pārkāpumu, kas par tādu uzskatāms minētā panta astoņpadsmitās daļas izpratnē:

1) kredīta atmaksas vai procentu samaksas maksājumu kavēšana ilgāk kā par 60 dienām vai biežāk kā trīs reizes gada laikā, katru reizi ilgāk par 30 dienām;

2) kredīta neizmantošana kredīta līgumā paredzētajam mērķim;

3) apzināti nepatiesas informācijas sniegšana kredīta saņemšanai.

Papildus jāņem vērā PTAL 8.¹ panta četrpadsmitās daļas 3.punktā noteiktais, ka kredīta devējam nav tiesību pieprasīt patērētājam, kas nav pieļāvis būtisku līguma pārkāpumu, izsniegtā kredīta pirmstermiņa atmaksu.⁷

4.3.3. Turklāt Noteikumu Nr.691 XIII nodaļa paredz atsevišķas prasības kredīta devējam, kas jāievēro, izbeidzot beztermiņa kreditēšanas līgumu. Saskaņā ar Noteikumu Nr.691 109.1.apakšpunktu kredīta devējam saskaņā ar līgumā noteikto kārtību ir tiesības izbeigt beztermiņa kreditēšanas līgumu, vismaz divus mēnešus iepriekš iesniedzot patērētājam paziņojumu papīra formā vai izmantojot citu pastāvīgu informācijas nesēju, par kuru puses vienojušās kreditēšanas līgumā. Secīgi Noteikumu Nr.691 109.2.apakšpunkts paredz, ka, ja par to panākta vienošanās kreditēšanas līgumā, kredīta devējam ir tiesības objektīvi pamatotu iemeslu dēļ pārtraukt patērētāja tiesības izmantot līdzekļus saskaņā ar beztermiņa kreditēšanas līgumu, ja iespējams, pirms pārtraukšanas vai tūlīt pēc tās informējot patērētāju par šādu pārtraukšanu un par tās iemesliem papīra formā vai, izmantojot citu pastāvīgu informācijas nesēju, par kuru puses vienojušās kreditēšanas līgumā, ja vien šādas informācijas sniegšana nav aizliegta citos tieši piemērojamos Eiropas Savienības tiesību aktos vai citos Eiropas Savienības tiesību aktos, kas saskaņā ar Līgumu par Eiropas Savienības darbību ieviešami nacionālajos tiesību aktos, vai nav pretrunā sabiedriskās kārtības vai sabiedriskās drošības interesēm.

4.3.4. Līgumā ir jābūt paredzētam, ka pirms patērētāja kreditēšanas līguma pirmstermiņa izbeigšanas kreditors par to brīdina patērētāju, kā arī ir jābūt noteiktai konkrētai kārtībai un konkrētam termiņam šo darbību veikšanai.

• Par netaisnīgu līguma noteikumu uzskatāms tāds, kas paredz kredīta devēja tiesības jebkurā brīdī pārtraukt pakalpojuma sniegšanu, neinformējot par to patērētāju, ja vien tam ir objektīvi pamatots iemesls un informācijas sniegšana nav aizliegta ar citiem normatīvajiem aktiem.

Neatbilstošs piemērs: "Aizdevējs ir tiesīgs pārtraukt savu pakalpojumu sniegšanu jebkurā brīdī un neturpināt jaunu Kredīta summu izsniegšanu. Aizdevējam ir tiesības apturēt pakalpojuma sniegšanu jebkurā laikā un pārtraukt jaunu Kredīta summu izsniegšanu."

4.3.5. Pirms pieprasīt patērētāja kreditēšanas līguma pirmstermiņa laušanu, kreditoram būtu ieteicams veikt sekojošo:

- 1) jāizmanto citi - mazāk patērētāju ietekmējoši - līdzekļi, patērētāja pieļautā līguma pārkāpuma novēršanai;
- 2) pirms paziņojuma par patērētāja kreditēšanas līguma pirmstermiņa izbeigšanu jāaicina patērētājs labprātīgi novērst izdarīto līguma noteikumu pārkāpumu, ja tas ir iespējams, ņemot vērā pieļautā pārkāpuma raksturu, nosakot konkrētu un saprātīgu termiņu šo darbību veikšanai.

---

⁷ PTAL 8.¹ panta četrpadsmito daļu nepiemēro gadījumos, kad saskaņā ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu pret izsniegtā kredīta nodrošinājumu vērsta piedziņa par labu trešajām personām. (PTAL 8.¹ panta (15) daļa)

4.4. Vienpusēja līguma noteikumu grozīšana

4.4.1. Saskaņā ar Noteikumu Nr.691 66.punktu visi grozījumi un papildinājumi kreditēšanas līgumā veicami rakstiski (papīra formā vai izmantojot pastāvīgu informācijas nesēju) un tos paraksta abas puses, izņemot grozījumus, kas izriet no kreditēšanas līgumā veiktajiem aizņēmuma likmes maiņas noteikumiem un citām piemērotajām izmaksām⁸, ja kredīta devējs patērētāju ir informējis par minētajām izmaiņām vienu mēnesi pirms šo izmaiņu stāšanās spēkā, ja citos tiesību aktos nav noteikts citādi vai līgumā nav noteikts garāks termiņš. Šādu informāciju sniedz rakstiski vai izmantojot citu pastāvīgu informācijas nesēju, par kuru kredīta devējs vienojas ar patērētāju, norādot informāciju par maksājumu apmēru pēc aizņēmuma likmes izmaiņu spēkā stāšanās, kā arī informāciju par izmaiņām maksājumu skaitā un biežumā. Ja izmaiņas aizņēmuma likmē izriet no izmaiņām, kas notikušas bāzes procentu likmē (*Libor*, *Euribor* vai citas), un informācija par jauno aizņēmuma likmes mainīgo daļu ir publiski pieejama, tai skaitā arī kredīta devēja telpās, puses kreditēšanas līgumā var vienoties, ka minēto informāciju patērētājam sniedz periodiski atbilstoši kreditēšanas līgumā noteiktajiem termiņiem.

4.4.2. Atbilstoši PTAL 6.panta trešās daļas 5.punktam par netaisnīgu ir atzīstams noteikums, kas atļauj ražotājam, pārdevējam vai pakalpojuma sniedzējam palielināt cenu un nedod patērētājam tiesības atcelt līgumu, ja galīgā cena ir pārmērīgi augsta salīdzinājumā ar cenu, par kuru līgumslēdzējas puses vienojās, slēdzot līgumu.

4.5. Tirgus risku nepamatota pārlikšana uz patērētāju

4.5.1. Patērētāja kreditēšanas līgumiem (piemēram, hipotekārā kredīta līgumam) piemīt t.s. tirgus risks - iespēja ciest zaudējumus tirgus nosacījumu izmaiņu dēļ, kas ietekmē kādu aktīvu kategoriju vai tirgu kopumā (procentu likmju un valūtas kursa izmaiņas, finanšu instrumentu, preču un preču atvasināto līgumu tirgus cenas svārstības, kā arī tirgus likviditātes izmaiņas).

4.5.2. Par netaisnīgu ir uzskatāms kredīta līguma noteikums, kas paredz nepamatotu tirgus risku pārlikšanu uz patērētāju. Šāds līguma noteikums rada būtisku neatbilstību līgumslēdzēju pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam, ja kredīta devējs salīdzinājumā ar patērētāju spēj labāk „panest” attiecīgo tirgus risku, proti, risks:

- ir kredīta devēja kontrolē,
- patērētājs kā „vājākā līgumslēdzējuse” to objektīvi nevar zināt un paredzēt,
- kredīta devējam salīdzinājumā ar patērētāju ir vieglāk un lētāk (prasa mazākas izmaksas) nodrošināties pret attiecīgo tirgus risku⁹.

4.5.3. Kredīta devējs nedrīkst pārskatīt kredīta līguma noteikumus, prasīt kredīta pirmstermiņa atmaksu, prasīt papildu nodrošinājumu vai paaugstināt aizņēmuma likmi, ja ieķīlātajam nekustamajam īpašumam vērtība ir samazinājusies nekustamā īpašuma tirgus izmaiņu dēļ.¹⁰ Jāņem vērā, ka ieķīlātā nekustamā īpašuma tirgus vērtības samazināšanās nav atkarīga no patērētāja gribas un līdz ar to iespējamais risks šādu seku iestāšanās gadījumā nedrīkst tikt pārlikts uz patērētāju.

⁸ Skatīt, Noteikumu Nr.691 5.6.11.apakšpunktu.

⁹[https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/450440/Unfair Terms Main Guidance.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/450440/Unfair_Terms_Main_Guidance.pdf) page 118.

¹⁰ Skatīt, PTAL 8.1.panta (14) daļu.

4.6. Patērētāja tiesību vērsties tiesā ierobežojumi

4.6.1. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 1.pantā noteikto “katrai fiziskajai un juridiskajai personai ir tiesības uz savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību tiesā.” Civilprocesa likuma 26.panta pirmajā daļā noteikts, ka “prasību pret fizisko personu ceļ tiesā pēc tās dzīvesvietas”, tomēr Civilprocesa likuma 30.panta pirmajā daļā paredzēts, ka, “slēdzot līgumu, tā slēdzēji var noteikt to pirmās instances tiesu, kurā izšķirami strīdi, kas viņiem varētu celties par šo līgumu vai tā izpildīšanu.”

4.6.2. Saskaņā ar PTAL 6.panta trešās daļas 7.punktu par netaisnīgu līguma noteikumu uzskatāms noteikums, kas izslēdz patērētājam iespēju vai kavē viņu vērsties patērētāju tiesību aizsardzības iestādēs vai tiesā vai izmantot tiesību aizsardzības līdzekļus, īpaši tādus, kuri paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā, nepamatoti ierobežo patērētājam pieejamo pierādījumu izmantošanu vai uzliek patērētājam pierādīšanas pienākumu, kurš saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir citas līgumslēdzējas puses pienākums.

- Par netaisnīgu līguma noteikumu uzskatāms:
  - līguma noteikums, kas paredz strīda izskatīšanu vienā vai vairākās šķīrējtiesās;
  - līguma noteikums, kas satur šķīrējtiesas klauzulu un paredz strīdu risināšanu vienā vai vairākās šķīrējtiesās;
  - līgumā ietverta strīdu izskatīšanas kārtību, kas paredz, ka strīds tiks izskatīts pēc prasītāja izvēles (pieļaujot, ka prasītājs varētu būt arī patērētājs) vai nu vispārējās jurisdikcijas tiesā vai kādā no norādītajām šķīrējtiesām;
  - līgumā iekļauta strīdu risināšanas kārtība vai nu vispārējās jurisdikcijas tiesā vai kādā no līgumā norādītajām šķīrējtiesām pēc aizdevēja izvēles;
  - iepriekš sastādīts šķīrējtiesas līgums, kas pievienots kā pielikums galvenajam līgumam;
  - līgumā iekļauta iespēja patērētājam izvēlēties vienu no šādiem diviem kredītlīguma noteikumu kopumiem: noteikumu kopums par domstarpību izšķiršanu šķīrējtiesā paredz zemāku aizņēmuma likmi par kredīta izmantošanu, mazāku līgumsodu par maksājumu kavējumiem un mazākus nokavējuma procentus nekā tie būtu gadījumā, ja patērētājs izvēlētos domstarpību izšķiršanu vispārējās jurisdikcijas tiesā;
  - līgumā iekļauts punkts, kas paredz strīdu izšķiršanu citā tiesā, nekā tā, kura patērētājam ir piekritīga saskaņā ar likumu¹¹.

Neatbilstoši piemēri: “Līgumslēdzēji vienojas, ka jebkurš strīds, nesaskaņa vai prasība, kas izriet no šī līguma, kas skar to vai tā pārkāpšanu, izbeigšanu vai spēkā neesamību tiks galīgi izšķirts Rīgas šķīrējtiesā, Rīgā, saskaņā ar Latvijas Republikas spēkā esošo likumdošanu un šīs šķīrējtiesas reglamentu viena šķīrējtiesneša sastāvā latviešu valodā uz iesniegto dokumentu pamata”.

“Puses jebkuras neskaidrības un strīdus centīsies atrisināt savstarpējo pārrunu ceļā. Ja vienošanās netiks panākta, tad strīds tiks nodots izskatīšanai saskaņā ar Latvijas Republikas

¹¹ Jāņem vērā Civilprocesa likuma 27.panta 2.daļā noteiktais “Prasība pret atbildētāju, kura dzīvesvieta nav zināma vai kuram nav pastāvīgas dzīvesvietas Latvijā, ceļama pēc viņa nekustamā īpašuma atrašanās vietas vai pēc viņa pēdējās zināmās dzīvesvietas.”

likumdošanu pēc prasītāja izvēles Latvijas Republikas tiesā vai Rīgas apvienotā šķīrējtiesā saskaņā ar šīs šķīrējtiesas reglamentu viena šķīrējtiesneša sastāvā, kuru ieceļ šķīrējtiesas priekšsēdētājs, latviešu valodā uz iesniegto dokumentu pamata. Šo dokumentu noteikumi uzskatāmi par ietvertiem šajā pantā. Šķīrējtiesas spriedums ir galīgs, nav pārsūdzams un pusēm obligāts.”

4.6.3. Ņemot vērā Civilprocesa likuma 30.panta pirmās daļas noteikumus, līgumslēdzējas puses var vienoties par pirmās instances tiesu, kurā izskatāmi strīdi, kas varētu rasties saistībā ar noslēgto līgumu. Tomēr līgumiskā piekritība nedrīkst ierobežot patērētāja tiesības vērsties ar prasību tajā tiesā, kas strīdam ir piekritīga pēc likuma.

4.7. Patērētāju tiesību ierobežojumi, veicot pirmstermiņa kredīta atmaksu

4.7.1. PTAL 8.panta trešā daļa nosaka, ka “patērētājam ir tiesības jebkurā laikā pilnīgi vai daļēji izpildīt savas saistības pirms patērētāja kreditēšanas līgumā noteiktā termiņa. Šajā gadījumā viņam ir tiesības uz to, lai taisnīgi tiek samazinātas kopējās kredīta izmaksas, kas sastāv no procentiem un citām izmaksām līguma atlikušajā termiņā.”

4.7.2. Ja patērētājs izmanto tiesības izpildīt savas saistības pirms patērētāja kreditēšanas līgumā noteiktā termiņa, kredīta devējam jāņem vērā šādi nosacījumi:

- patērētāja pienākums ir maksāt procentus un citus maksājumus¹² tikai par to laikposmu, līdz kuram patērētājs pilnībā nokārto savas kredīta saistības saskaņā ar kreditēšanas līgumu. Tādējādi kredīta devējs nedrīkst prasīt patērētājam atlīdzināt līdz līguma darbības beigām visus paredzētos maksājumus. Pretējā gadījumā šāds noteikums uzskatāms par netaisnīgu;

- patērētājam veicot pirmstermiņa atmaksu, puses vienojas par kredīta pirmstermiņa atmaksas procedūru kreditēšanas līgumā;

- kredīta devējam nav tiesību prasīt kompensāciju par kredīta saistību pildīšanu pirms noteiktā termiņa, izņemot Noteikumu Nr.691 102. un 107.punktā noteikto gadījumu.

4.7.3. Saskaņā ar Noteikumu Nr.691 100.punktu par tiesību izmantošanu pildīt kredīta saistības pirms noteiktā termiņa patērētājs rakstiski informē kredīta devēju. Turklāt puses ir tiesīgas kreditēšanas līgumā vienoties par termiņu, kurā patērētājam jāveic kredīta devēja informēšana. Tādējādi vienīgais nosacījums kredīta pirmstermiņa atmaksai ir kredīta devēja informēšana rakstiskā formā, lai nerastos domstarpības par kredīta pirmstermiņa atmaksas faktu. Atbilstoši Noteikumu Nr.691 56.18.apakšpunktam kredīta devēja pienākums līgumā ir norādīt informāciju par tiesībām uz kredīta pirmstermiņa atmaksu, par pirmstermiņa atmaksas procedūru, kā arī informāciju par kredīta devēja tiesībām uz kompensāciju un minēto tiesību izmantošanas nosacījumus, kā arī informāciju par kredīta devēja tiesībām uz kompensāciju un minētās kompensācijas noteikšanas kārtību, kā arī par kredīta devēja tiesībām saņemt ar pārkreditāciju saistīto izdevumu atlīdzību (ja tāda paredzēta). Kreditēšanas līgumā nav pieļaujams noteikt tādu informēšanas veidu un/vai kārtību, kas, salīdzinot ar kredīta saņemšanas procedūru vai kredīta veida būtību, nepamatoti apgrūtina patērētāja tiesības izmantot pirmstermiņa kredīta atmaksas tiesības, piemēram, distances kreditēšanas līguma gadījumā paredzot, ka patērētājs savas tiesības uz pirmstermiņa atmaksu drīkst realizēt tikai nosūtot ierakstītu vēstuli uz kreditora juridisko adresi.

¹² Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 23.aprīļa direktīvas 2008/48/EEK par patēriņa kredītlīgumiem ar ko atceļ Direktīvu 87/102/EEK 3.panta „g” apakšpunktu ar „citiem maksājumiem” tiek saprasti maksājumi, kas ir tieši saistīti ar konkrēto kredītlīgumu.

4.7.4. Pārkreditācijas gadījumā, piemērotajām izmaksām (tai skaitā komisijas maksām) jābūt samērīgām, pamatotām un pierādāmām. Turklāt jāņem vērā, ka izmaksām vienmēr ir jābūt tieši saistītām ar pašu pārkreditācijas pakalpojumu. Piemēram, pārkreditācijas pakalpojuma administratīvajos izdevumos kredīta devējs nedrīkst ieskaitīt izdevumus saistībā ar sākotnējā aizdevuma piešķiršanu un apkalpošanu.

4.8. Netaisnīgi noteikumi galvojuma līgumos

4.8.1. Saskaņā ar Civillikuma 1692.pantu galvojums ir „ar līgumu uzņemts pienākums atbildēt kredītoram par trešās personas parādu, neatsvabinot tomēr pēdējo no viņas parāda.” Galvojuma pamatā ir blakus saistība, kuras uzdevums ir kalpot par citas galvenās parādu saistības nodrošinājumu. Galvojuma institūtam ir arī svarīga ekonomiska nozīme, jo tas stimulē parādu atdošanu un parādu saistību nokārtošanu, jo iepretim kredītoram stāv divas saistītās personas, no kurām kreditors var saņemt parādu – galvenais parādnieks un galvinieks.¹³

4.8.2. Saskaņā ar PTAL 4.¹ panta otro daļu līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības princips un netaisnīgu līgumu noteikumu pazīmes ir attiecināmi uz līgumu, kas noslēgts par patērētāja līgumsaistību izpildes nodrošināšanu ar ķīlu vai galvojumu, ja šādu attiecību nodibināšana nav saistīta ar fiziskās personas saimniecisko vai profesionālo darbību.

Jāņem vērā, kredīta devējam pirms galvojuma līguma noslēgšanas ir pienākums informēt patērētāja kreditēšanas līguma galvinieku par galvojuma saistību apjomu, būtību un sekām, kādas iestājas, ja patērētājs (galvenais parādnieks) neizpilda no patērētāja kreditēšanas līguma izrietošās saistības.¹⁴

Arī tiesiskajās attiecībās, kas radušās pirms 2009.gada 23.jūnija grozījumu PTAL 4.¹ daļā spēkā stāšanās, galvinieks un ķīlas devējs (fiziskas personas), neskatoties uz to, ka PTAL 1.panta 3.punktā tas nav pieminēts tieši, ir aizsargāts pret netaisnīgiem līguma noteikumiem līgumos par patērētāja līgumsaistību izpildes nodrošināšanu ar ķīlu vai galvojumu, ja šādu attiecību nodibināšana nav saistīta ar minētās fiziskās personas vai aizņēmēja saimniecisko vai profesionālo darbību.

4.8.3. Līgumā nedrīkst iekļaut noteikumus, kas paredz to, ka galvinieks piekritis iespējamās kredīta summas palielinājumam, lai arī netiek noslēgti grozījumi pašā galvojuma līgumā, jo tiesību doktrīnā, skaidrojot Civillikuma 1696.pantu, teikts, ka „Ja pēc galvojuma saistības uzņemšanās bez galvinieka līdzdalības un piekrišanas notiek vienošanās starp kreditoru un parādnieku par parāda saistību grozīšanu, tad galviniekam šāda saistību grozīšana ir saistoša tikai tad, ja tā viņam zināma un galvinieks to ir pozitīvi akceptējis”.¹⁵

4.8.4. Par netaisnīgu līguma noteikumu saskaņā ar PTAL 6.panta trešās daļas 1.punktu kontekstā ar PTAL 5.panta otrās daļas 5.punkta noteikumiem uzskatāms tāds, kas paredz galviniekam bez atsevišķas rakstveida piekrišanas vai galvojuma līguma grozījumiem pienākumu uzņemt saistības par visiem nākotnes grozījumiem patērētāja kreditēšanas līgumā.

---

¹³ LR Civillikuma komentāri, Saistību tiesības (1401 – 2400.p.), Prof. K.Torgāna vispārīgā Zinātniskā redakcijā. Rīga, 2000, 176.lpp.

¹⁴ PTAL 8.¹ panta vienpadsmitā daļa.

¹⁵ LR Civillikuma komentāri, Saistību tiesības (1401 – 2400.p.), Prof. K.Torgāna vispārīgā Zinātniskā redakcijā. Rīga, 2000, 191.lpp.

Neatbilstošs piemērs:

“Ar noslēgto Galvojuma līgumu uzņemtās saistības attiecas uz Aizdevuma līgumu par Sākotnējo pamatsummu un iespējamiem tās grozījumiem nākotnē. Par galveno parādu uzskatāma Aizdevuma līgumā iekļautā Sākotnējā pamatsumma un tās iespējama palielinājums līguma grozījumos”.

4.8.5. Galvojuma līgumā nav pieļaujams iekļaut līguma noteikumu, kas paredz pamatsummas palielinājumu bez atsevišķas rakstveida piekrišanas, taču vispārējā gadījumā Galvojuma līgumā pieļaujams iekļaut informāciju par tādu galvnieka piekrišanu, kas paredz PTAC nevērtē kā netaisnīgus tādus noteikumus, kas paredz 1) aizdevuma līgumā paredzēto maksājumu datuma pārceļšanu; 2) aizdevuma līgumā paredzēto maksājumu brīvdienas; 3) aizņēmuma likmes izmaiņas, līgumā paredzēto saistību restrukturizācija/kapitalizācija, ja tā nav saistīta ar papildus naudas summu izmaksu aizņēmējam.

4.9. Cita veida netaisnīgi līguma noteikumi

4.9.1. Kredīta devējs nav tiesīgs iekļaut patērētāju kredītēšanas līgumos noteikumus, kas paredz tam pārāk plašas tiesības, kas nepamatoti ierobežo patērētāja tiesības, tādējādi pārkāpjot labas ticības principu.

- Par netaisnīgu līguma noteikumu uzskatāms tāds, kas paredz patērētāja pienākumu uzņemties atbildību par citas personas uzņemtajiem pienākumiem, kas nekādā veidā nav saistīti ar paša patērētāja rīcību.

Neatbilstošs piemērs: *“Aizņēmējam ir pienākums nodrošināt regulāru Galvnieka darba algas iemaksu Galvnieka kontā „(..)” AS visā Aizdevuma līguma darbības laikā”.*

- Par netaisnīgu līguma noteikumu uzskatāms tāds, kas ir pretrunā ar Civillikuma 2074.pantu un Civilprocesa likuma noteikumiem par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē par brīvu cenu.

Neatbilstoši piemēri: *“Ar šī līguma parakstīšanu ķīlas devējs apņemas piecu darba dienu laikā no šī līguma noslēgšanas dienas iesniegt Bankai notariāli apliecinātu pilnvaru, ar pārpilnvarojuma tiesībām nekustamā īpašuma pārdošanai. Puses nosaka, ka Banka ir tiesīga uzsākt veikt pilnvarā noteiktās darbības tikai aizdevuma līgumā noteikto saistību neizpildes vai nepienācīgas izpildes gadījumā.”*

“Bankai ir tiesības Aizdevuma līgumā noteikto aizņēmēja saistību vai šajā līgumā noteikto ķīlas devēja saistību neizpildes gadījumā nekavējoties pārdot nekustamo īpašumu par brīvu cenu pēc saviem ieskatiem un bez iepriekšēja brīdinājuma un saskaņošanas ar ķīlas devēju. Mantas atsavināšanas gadījumā Banka rīkojas kā ķīlas devēja pilnvarnieks. Nekustamais īpašums var tikt pārdots uz Līguma 2.3.1.punktā minētās pilnvaras pamata tikai aizdevuma līgumā noteikto saistību neizpildes vai nepienācīgas izpildes gadījumā. Puses nosaka, ka šī līguma darbības ietvaros saistību neizpildi vai nepienācīgu izpildi apliecina Bankas attiecīga satura paziņojums aizņēmējam un tam papildus nav nepieciešams Latvijas Republikas tiesas vai Aizdevuma līgumā noteiktās šķīrējtiesas spēkā stājies nolēmums par parāda summas piedziņu.”

- Par netaisnīgu līguma noteikumu uzskata tādu, kas izraisa situāciju, kad par pārkāpumu vai nebūtisku riska palielinājumu kredīta devējs izmanto līgumā noteiktās tiesības nesamērīgi ar patērētāja izdarīto pārkāpumu.

Neatbilstoši piemēri: “Bankai ir tiesības pieprasīt no aizņēmēja pastiprināt savu aizņēmuma līgumā noteikto saistību izpildi ar laulātā vai citu trešo personu galvojumu.”

“Ja aizņēmējs nenodrošina vai nav spējīgs nodrošināt savu saistību izpildi, aizņēmējam pēc Bankas pirmā pieprasījuma jānodod ieķīlāto īpašumu bankas glabāšanā (uzraudzībā), kā arī nekavējoties jāizpilda citi Bankas rīkojumi attiecībā uz ieķīlāto īpašumu.”

● Par netaisnīgu līguma noteikumu uzskata tādu, kas paredz kreditoram tiesības pieprasīt nekustamā īpašuma novērtēšanu par saviem līdzekļiem, ievērojot, ka nav noteikts, cik bieži un pastāvot kādiem apstākļiem nekustamā īpašuma novērtēšana ir veicama. Tādējādi kreditors var neierobežotā daudzumā pieprasīt patērētājam veikt nekustamā īpašuma novērtēšanu, patērētājam maksājot par novērtēšanu.

Neatbilstošs piemērs: “Aizņēmējam ir pienākums 10 (desmit) darba dienu laikā pēc Aizdevēja pieprasījuma par saviem līdzekļiem veikt Nekustamā īpašuma novērtējumu pie Aizdevēja akceptēta nekustamo īpašumu vērtētāja un iesniegt Aizdevējam minēto novērtējumu”.